

Аналітичний центр компанії з міжнародного працевлаштування

 GremiPersonal

Пульс трудової міграції: жіночий портрет

Вивчення поглядів і досвіду соціальної інтеграції
в Польщі жінок-трудомих мігранток з України

Аналітичний рапорт за підсумками соціологічного дослідження

Серпень, 2021 року

Шановне панство!

Аналітичний центр компанії з міжнародного працевлаштування «Gremi Personal» на постійній основі проводить дослідження щодо різних аспектів трудової міграції в Польщу. Представлене Вашій увазі дослідження є безпрецедентним, бо воно стосується особливої теми - соціального досвіду українок щодо адаптації та інтеграції у польське суспільство.

Не секрет, що людський капітал мігрантів зі Сходу Європи недостатньо використовується в Польщі. І саме жінки більше за чоловіків відчують це на собі. Дуже часто загально поширене уявлення про соціальний портрет українських жінок не відповідає дійсності. Існує міф, що українки виконують у Польщі тільки фізичну працю. Він доповнюється стереотипом про низький рівень їх освіти та відсутність кар'єрних амбіцій. У польському медійному просторі рідко трапляється інформація про способи і стратегії інтеграції українських трудових мігранток у польське суспільство.

У своєму дослідженні, яке проводилося методом фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю з жінками з України, які працюють у Польщі, ми намагаємося обґрунтовано руйнувати ці хибні уявлення та стереотипи. Професійна кваліфікація, освіта та успішний досвід українських жінок може стати корисним людським капіталом для польського суспільства. І чим більше буде достовірної інформації про погляди самих українок на життя в Польщі, тим легшою буде їх соціальна інтеграція.

Віце-Президент Ради Директорів «Gremi Personal»

Кароліна Шлешинська

11 ОСНОВНИХ ВИСНОВКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Більшість учасниць дослідження (80%) мають незакінчену вищу або вищу освіту.

20% учасниць отримують вищу освіту або другу вищу освіту у Польщі або ж підтверджують диплом, отриманий у ВНЗ України.

Жінки не мали низький рівень життя в Україні, але більшість з них так чи інакше не могли задовольнити свої фінансові потреби повною мірою.

Для 15% учасниць дослідження переїзд був пов'язаний із роботою за фахом і вони не мають досвіду фізичної праці на польських підприємствах.

2. Переважна більшість учасниць дослідження, які мали намір економічної міграції, свідомо їхали на роботи, які передбачали фізичну працю, а саме:

- о сезонна праця у сільському господарстві;
- о праця на виробництві;
- о робота у сфері торгівлі;
- о робота у сфері HoReCa.

При цьому вони цілком усвідомлювали нижчий рівень своєї конкурентності у порівнянні з громадянами Польщі через:

- о незнання польської мови;
- о відсутність попередньої інформації про бюрократичні процедури легалізації;
- о брак розуміння, як і де вони планують облаштуватися на новому місці.

До переїзду жінки працювали:

- у сфері торгівлі або надання послуг,
- педагогами,
- державними службовцями,
- підприємницями,
- були студентками або науковцями.

3. Мотивуючі фактори в виборі Польщі для міграції:

- о підтримка з боку партнера або родини, де хтось вже має досвід роботи в Польщі,
- о територіальна близькість Польщі до України,
- о культурна та ментальна близькість, проста для вивчення мова.

Жодна з учасниць не згадувала про стресову або якусь драматичну ситуацію, яка спонукала її виїхати за кордон. У всіх випадках - це були усвідомлені рішення щодо покращення своєї економічної і соціальної ситуації.

4. Більшість учасниць нашого дослідження підтвердили, що приїхали у Польщу через посередників – індивідуальних консультантів (агентів) або ж великих міжнародних компаній на кшталт Gremi Personal. Досвід тих жінок, які приїхали вперше на роботу в Польщу за запрошенням своїх партнерів, друзів або через індивідуальних посередників показує, що як правило жінки опинялися в досить скрутних обставинах – без можливості одразу знайти легальну роботу, без постійного житла і будь-яких контактів.

5.

У всіх без виключення учасниць дослідження є наміри просування в кар'єрі. Ті, хто зараз зайнятий на фізичній праці у своїй більшості збираються змінювати з часом роботу на офісну. Для цього вони або займаються підтвердженням свого диплому в Польщі, або мають в планах чи вже навчаються в поліцеальних школах та університетах Польщі для отримання нової спеціальності. За спостереженнями самих учасниць дослідження, переїзд на навчання до Польщі наразі стає все більш популярним – особливо серед молоді, а також серед жінок, які мають вищу освіту, здобуту в Україні, мали попередній трудовий або підприємницький досвід і доступ до інформації щодо отримання освіти в Польщі.

Фактично, цей тренд зараз якісно доповнює соціально-демографічний портрет жінок-трудомих мігранток з України. Адже у попередні 7-10 років, відкритими тривалий час для жінок були лише вакансії, які передбачали фізичну працю, не залежно від професійного досвіду й освіти, здобутої жінками в Україні.

6. Серед проблем первинної адаптації в Польщі учасниці дослідження виокремлювали проблеми з орендою житла. Деякі господарі нерухомості неохоче здають квартири іноземцям. Цікаво, що про подібний досвід говорили і респондентки, які цілком претендували на оренду досить дорогого житла і могли фінансово дозволити собі вибирати.

Щодо придбання власного житла - польські банки, за оцінкою опитуваних українок, пропонують цілком прийнятні кредити на купівлю житла (особливо для сімей, де працюють обидва партнери). 11% учасниць дослідження вже придбали житло в Польщі в іпотеку, а ще 15% планують реалізувати таку можливість найближчим часом.

Ті з опитаних, які мають дітей і переїхали в Польщу разом з ними, не відзначили жодної проблеми із влаштуванням дітей в заклади освіти (дитячі садки або школи).

Дорогим і проблемним через бюрократію є для українок медичне обслуговування, якщо воно не покривається страховою компанією.

7.

Щодо відмінностей у ставленні до жінок-працівниць з України з боку польських колег учасниці неодноразово згадували про несправедливі прояви до себе. Зокрема, мова йшла про стосунки на підприємствах, де жінки працювали фізично. Але такі ситуації траплялись і в офісах. Здебільшого недружні або несправедливі прояви до себе українки відчували з боку колег-польок. Чоловіки-поляки ставилися більш толерантно. Цікаво, що більше ускладнень у взаємодії вони спостерігають, як правило, не з поляками, а з самими українцями. Вороже і неприязне ставлення може бути з боку тих земляків, які довше працюють на підприємстві. Вони можуть налаштовувати колектив проти новеньких, дозволяють собі недобррозичливі коментарі на їхню адресу.

8.

Усі учасниці, особливо із досвідом роботи в Польщі, із вдячністю говорять про своїх роботодавців. Цікавою об'єднуючою рисою наших учасниць була їхня вдячність за різний досвід, який вони описували, навіть за той, який, на перший погляд, може здаватися травматичним або негативним – без нього їм не вдалося б досягти того, що вони мають на сьогодні. Загалом, жінки, особливо, які працюють в офісах і порівнюють свій досвід з роботою на підприємствах Польщі, говорять, що зі зміною роботи і соціального оточення майже не відчувають себе чужими в цій країні.

9.

Характерним руйнуванням стереотипу про українок став той факт, що жодна з учасниць опитування не назвала укладання шлюбу з громадянином Польщі як спосіб залишитися в країні. Навпаки – покладаються більше на себе, на можливості покращити роботу і якість свого життя своїми силами. Майже половина учасниць дослідження мають партнера або донедавна мали стосунки із чоловіками з України. Поширеною є практика, коли люди з України приїжджають парами або цілими родинами.

Жінки не висловлювали патерналістських думок щодо того, що держава їм «винна», яке забезпечення має надати тощо. Головним побажанням учасниць було дотримання їхніх трудових прав і якщо не спрощення, то почасти полегшення процедур і термінів легалізації.

10. Щодо залученості українок до польського соціального життя, їх обізнаності в ключових соціальних проблемах.

Більшість учасниць не бачать проблем у впливі церкви на життя людей в Польщі. Але ті, чії діти відвідують польські школи – з обережністю ставляться до предмету з релігійного виховання. Чутлива соціальна тема заборони абортів в Польщі турбує не всіх учасниць опитування. Тільки жінки молодшого віку з вищою освітою ставляться до заборони негативно, оскільки вважають, що вона обмежує права жінок і дисонує з загальним демократичним вектором Польщі.

Причому жінки не схильні називати себе феміністично налаштованими (перш за все, через негативне забарвлення змісту цього слова в Україні). За самооцінкою учасниці більше тяжіють до того, щоб називатися «помірно емансипованими».

11. Жодна з опитаних на сьогодні не розглядає серйозно переїзд в іншу країну для роботи, більшість цілком задоволена роботою та життям в Польщі. Жінки налаштовані оптимістично і вважають, що Польща стає більш привабливою для кваліфікованого освіченого іноземного персоналу і сама країна охоче бере фахових українців не лише на фізичні роботи, але розглядає і в якості кваліфікованого персоналу. Характерно, що опитані підкреслюють переваги українців на ринку праці, які бачить роботодавець: це і готовність працювати понаднормово, і більша лояльність до компаній-роботодавців та залученість у роботу.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕТА

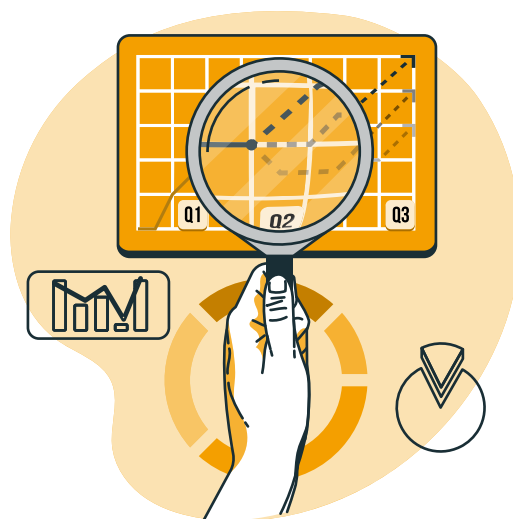
Соціологічне дослідження думок, поглядів і досвіду соціальної адаптації та інтеграції жінок з України, які працюють в Польщі, проводилося Аналітичним центром Gremi Personal у серпні 2021 року.

Дослідження проводилося з метою вивчення умов праці і проживання, планів щодо подальшої інтеграції жінок з України у Польщі. Зокрема, глибинного вивчення особистого досвіду жінок, які приїхали з різних регіонів України, мають різні рівні освіти, трудового досвіду в Україні, заміжніх або незаміжніх, з дітьми або без них.

Робоча гіпотеза (припущення), якою ми керувалися до проведення дослідження: у польських медіа і широких суспільних колах є думки про те, що жінки з України, які працюють у Польщі, як правило, задіяні як некваліфіковані працівниці або на фізичній праці. Таке уявлення про них доповнює стереотип про низький рівень освіти, відсутність амбіцій розвивати кар'єру. У польському медійному просторі майже немає інформації про способи і стратегії інтеграції українських трудових мігранток у польське суспільство, наміри продовжувати у Польщі не лише кар'єру, але і будувати особисте життя.

Завдання - на основі персональних історій трудових мігранток з України вивчити причини, мотиви, наміри щодо подальшої трудової міграції в Польщі в частинах:

- причини і передумови виїзду на роботу в Польщу;
- соціально-демографічний портрет жінок, які виїжджають на роботу в Польщу;
- персональні фактори, які впливають на пошуки роботи і побудови кар'єри в Польщі;
- умови проживання і роботи – перший досвід;
- стратегії інтеграції та адаптації жінок з України у Польщі;
- досвід упередженого ставлення до українок під час пошуку роботи та/або на робочому місці;
- соціальна взаємодія українок у Польщі – формування середовища для спілкування;
- ставлення і сприйняття українками культурних, політичних і соціальних особливостей Польщі та польського суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження проводилося методом фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю з жінками з України, які працюють на момент проведення дослідження у Польщі.

Фокус-групи відбувалися в онлайн-форматі – через платформи Zoom та вайбер. Фокус-групи і глибинні інтерв'ю дозволяють дослідити наявні тренди і тенденції, вони не направлені на збір репрезентативних даних. Навпаки, вони часто проводяться для того, щоб уточнити чи розкрити статистичну інформацію або, як у нашому випадку, зробити розвідувальне дослідження – виявити наявні тенденції серед досліджуваних груп, цікаві для подальшого вивчення. Наше дослідження носило експлораторний характер – його результати можуть лягти в основу подальших кількісних або якісних досліджень.

Певним обмеженням дослідження, але разом з тим і його можливістю, стало те, що участь у ньому взяли більшою мірою жінки, які так чи інакше пов'язують своє подальше професійне й особисте життя з Польщею. Це визначає і їхні соціальні стратегії у цій країні – вивчення мови, пошук кращої роботи, бажання придбати нерухомість. Ймовірно, що відсоток таких жінок серед загальної групи трудових мігранток в Польщі невеликий. Проте саме вони становили інтерес для дослідження, адже спостереження компаній з працевлаштування українців у Польщі свідчать про те, що демографічний портрет трудових мігрантів і їхні стратегії адаптації та інтеграції в цій країні змінилися за останні 10 років.

ВИБІРКА ДОСЛІДЖЕННЯ

До участі запрошувалися жінки, які походять з різних регіонів України. У нашому дослідженні взяли участь жінки з Київської, Донецької, Вінницької, Рівненської, Львівської, Запорізької, Волинської, Житомирської, Херсонської, Дніпропетровської, Сумської областей. Учасниці мають досвід роботи в Польщі від 6-ти місяців до 11 років. Професійний склад учасниць дослідження також був максимально урізноманітнений – це і працівниці підприємств Польщі, задіяні у промисловій, торгівельній, аграрній сферах, і жінки, які виконують офісну роботу – працюють фінансовими аналітиками, менеджерами з комунікацій, менеджерами по роботі з клієнтами або персоналом. Одна з учасниць дослідження обіймає керівну посаду в польській компанії.

Середній вік учасниць становив 28 років. Наймолодшій учасниці – 22 роки, найстаршій учасниці – 42 роки.

ІСТОРИЇ ТРУДОВОЇ
МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ.
ПРИЧИНИ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН

УМОВИ ПЕРЕЇЗДУ

Найголовнішою причиною виїзду на роботу за кордон для жінок з України залишається потреба в покращенні свого матеріального становища – її назвала переважна більшість учасниць дослідження.

Більшість учасниць дослідження (80%) мають незакінчену вищу або вищу освіту, 20% отримують вищу або другу вищу освіту у Польщі або ж підтверджують диплом, отриманий у виші України.

Не можна сказати, що жінки, які взяли участь в нашому дослідженні, мали низький рівень життя в Україні, але більшість з них так чи інакше не могли задовольнити свої фінансові потреби повною мірою.

Під час проведення дослідження є кейси учасниць, які зараз обіймають керівні посади в польських компаніях. В одному випадку переїзд до Польщі був нагодою зробити перерву у веденні власного бізнесу, в якому на той час респондентка відчувала вигорання. В іншому кейсі переїзд був пов'язаний із кар'єрними можливостями, які можна буде реалізувати на міжнародному ринку праці. Для 15% учасниць дослідження переїзд був пов'язаний із роботою за фахом і не передбачав досвіду фізичної праці на підприємстві.

Переважна більшість жінок-учасниць дослідження, які мали намір «підзаробити грошей», як правило, їхали на роботу, яка передбачала фізичну працю – сезонні роботи, праця на виробництві, у сфері торгівлі, HoReCa тощо. При цьому вони цілком усвідомлювали нижчий рівень своєї конкурентності у порівнянні з громадянами Польщі. Він був пов'язаний із:

- незнанням польської мови;
- відсутністю попередньої інформації про бюрократичні процедури легалізації;
- відсутністю розуміння як і де вони планують облаштуватися на новому місці.

В Україні жінки працювали:

- у сфері торгівлі або надання послуг;
- педагогами;
- державними службовцями;
- підприємницями;
- навчалися у ВНЗ або займалися науковою працею.

Так само переважна більшість жінок, які взяли участь у нашому дослідженні, заявляють про те, що усвідомлювали, що в Польщу вони їхали на ті види робіт, «якими вони б не займалися в Україні».

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН

«Я працювала вчителькою в Україні, у своєму місті я отримувала нормальну зарплату, непогану – в гривнях десь до 1000 доларів. Але мені вистачало лише на те, щоб покрити мої поточні витрати – рахунки за комунальні послуги, оренду житла, якийсь одяг та інші необхідні витрати. Я нічого не відкладала і навіть не завжди могла дозволити собі купити нове взуття чи одяг на сезон. Разом з подругою ми поїхали сюди (в Польщу). Ми побачили оголошення у (своєму) місті і вирішили поїхати. Разом не так страшно. Приїхали і десь рік працювали на заводі. Через рік я почала шукати іншу роботу, а моя подруга продовжує працювати на заводі».

Жінка, 25 років.

Виключенням є історія жінки, яка змінила країну роботи і проживання, приїхавши у Польщу по роботі за контрактом на керівній посаді. В Україні вона керувала власною компанією, у неї є родина – чоловік і діти, які підтримали ідею переїзду.

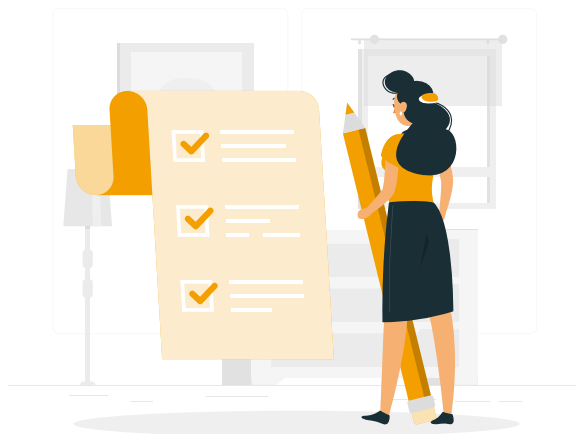
«Мій чоловік може працювати віддалено, і переїзд навіть якось поліпшив його позиції, а також те, що ми обидва хотіли змін, але при цьому не готові були поки переїжджати кудись дуже далеко з України - у нас батьки у віці, і ми повинні бути більш-менш близько до них. Все це і стало важливим фактором, щоб прийняти пропозицію про роботу в Польщі. Плюс новий робочий досвід, якого у мене не було - робота з персоналом in-house в міжнародній компанії - це все теж допомогло прийняти рішення про переїзд. Але, звичайно, підтримка чоловіка. Якби він був не згоден, мені було б складно зважитися. Навряд чи б я переїхала».

Жінка, 38 років.

Загалом, підтримка з боку партнера, який вже має досвід роботи в Польщі або ж чоловіка, рекомендації знайомих та друзів – наступний мотивуючий чинник для переїзду на роботу в Польщу.

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЌЗДУ ЗА КОРДОН

Тобто учасниці нашого дослідження, щонайменше, знали про таку можливість пошуку роботи за кордоном, і максимум, вже мали позитивні приклади серед своїх знайомих. Практика роботи за кордоном і, відповідно, обізнаність про таку можливість, за словами самих учасниць, донедавна була дуже поширеною у Західній частині України:

«У нас чи не кожен другий побував на роботі в Польщі, тож я точно знала про цю можливість, і поки була без досвіду роботи по закінченню інституту захотіла спробувати. Для нас, жителів Львова, це було нескладно».

Жінка, 24 років.

Учасниці з інших, не західних регіонів України, у свою чергу, звертають увагу на тенденцію про підвищення популярності виїзду на роботу за кордон і у своїх областях. Найбільш поширеним каналом отримання інформації про виїзд за кордон є близьке оточення, досвід родичів або знайомих.

Наступною причиною виїзду в Польщу є її територіальна і культурна близькість до України. У багатьох молодих жінок в Україні живуть батьки, є друзі та рідні. Відстань від Польщі до України дозволяє приїздити не рідше, ніж раз на рік, а то й частіше. Тож попри інші фактори й можливості працевлаштування в інших країнах Європи, Польща буде залишатися, за словами учасниць, найбільш привабливою для першого досвіду роботи за кордоном, а для багатьох – і як країна постійної роботи і проживання.

Звичайно, на рішення про виїзд за кордон впливає низка факторів, які роблять кожен конкретну ситуацію індивідуальною і до певної міри визначають сценарій, за яким далі буде рухатися людина – чи розглядатиме і шукатиме можливості для кар'єрного зростання, чи матиме бажання інтегруватися, заводити нові знайомства й будувати життя в іншій країні, чи, навпаки, буде, здебільшого розглядати тимчасові варіанти роботи, щоб мати можливість проводити певний час вдома (з дітьми, літніми батьками, чоловіком, друзями тощо).

Кейси наших учасниць в питанні причин виїзду за кордон також унікальні. Наприклад, щонайменше, 10% з учасниць зробили це завдяки тому, що їхні партнери переконали їх спробувати свої сили в Польщі – жити там разом, працювати й будувати своє життя в цій країні.

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЌЗДУ ЗА КОРДОН

Одна з учасниць, яка зараз працює на молочному заводі, вперше приїхала в Польщу на заробітки на сезонні роботи разом із чоловіком у 2010 році. У них була молода родина, малі діти і не було можливості знайти оплачувану роботу у себе в містечку:

«Одразу після школи пішла в родинний бізнес, потім з'явилися діти і навчатися часу не було. Треба було заробляти гроші, а в місті роботи не було. Гроші нормальні заробити не вдавалося. Тож ми поїхали з чоловіком разом. А зараз у нас тут вже двоє дітей з нами працюють. Всі тут.»

Жінка, 38 років.

Молода жінка, яка закінчила нещодавно університет і здобула досить складну технічну спеціальність, поділилася, що в Україні робота на державних підприємствах була для неї нецікавою і малооплачуваною. Тож вона розглядає можливість роботи у Польщі як час для вивчення польської мови, підтвердження свого диплому з українського навчального закладу й побудови кар'єри за фахом у Польщі.

Інша учасниця – студентка університету в Польщі – свідомо одразу після школи обрала навчальний заклад не в Україні, щоб здобути європейську освіту, а також отримати досвід і можливість адаптуватися. У Польщі вона бачить більше перспектив для своєї реалізації. Студентки інститутів в Україні, які працюють за коротким контрактом в Польщі, розглядають свою роботу як можливість заробити і заощаджувати, щоб згодом відкрити в Україні свою справу.

Цікавий кейс іншої учасниці, яка припинила свою підприємницьку діяльність в Україні й теж за рекомендацією знайомих поїхала в Польщу. Перший її робочий досвід був неуспішним (конфлікти через недоброчесність роботодавця – жінка шукала перші рази роботу самостійно, а не через компанії). Але пройшов час, і зараз вона має стабільну роботу, яка дозволяє їй винаймати окреме житло і навчатися в університеті в Польщі. Головною причиною виїзду з України була загальна депресивна економічна ситуація в її місті, недостатній для неї рівень доходу і відсутність розуміння того, як у своїй країні вона може покращити свою економічну ситуацію.

Жодна з учасниць не згадувала про стресову або якусь драматичну ситуацію, яка спонукала її виїхати за кордон. Скоріше, це були усвідомлені рішення щодо покращення своєї економічної та соціальної ситуації – для когось спочатку тактичні рішення (заробити в короткій перспективі), а хтось одразу налаштовувався на довгий шлях і дивився на цей досвід стратегічно.

ПЕРЕЇЗД І ПЕРШИЙ ТРУДОВИЙ ДОСВІД У ПОЛЬЩІ

Більшість учасниць нашого дослідження підтвердили, що приїхали у Польщу через посередників – індивідуальних консультантів (агентів) або ж великих міжнародних компаній на кшталт Gremi Personal.

Розповідаючи про свій досвід, учасниці оцінювали співпрацю з компаніями як більш надійну.

Так, одна з учасниць, яка має майже 11 років досвіду роботи за кордоном (в тому числі і нетривалий досвід роботи в Чехії, і спроби виїзду на роботу за кордон в Іспанію), підтверджує, що останній досвід звернення до персонального агента завершився тим, що після оплати його послуг виявилось, що їхня група робітників все одно їде від компанії:

«Тобто він просто заробив на нас ні за що. Ми про це в автобусі дізналися. Нас там 90 чоловік було, і всі думали, що ми їдемо від нього. А нам віддали документи для кордону, а там інша компанія вказана, і ми всі в шоці сидимо. Але то добре, на краще виявилось».

Жінка, 38 років.

Досвід тих жінок, які приїхали вперше на роботу в Польщу за запрошенням своїх партнерів, друзів або через індивідуальних посередників показує, що, як правило, жінки опинялися в досить скрутних обставинах – без можливості одразу знайти легальну роботу, без постійного житла і будь-яких контактів.

За словами однієї з учасниць, «те, що такі компанії (з працевлаштування) офіційно існують, це дуже добре. Це дає підтримку, і ти можеш бути більш впевненим, що нічого поганого з тобою не трапиться. Взагалі, такі компанії навіть трішки змінюють сам принцип виїзду на роботу в Польщу. Ти вже не заробітчанин нелегальний їдеш, а знаєш куди, де будеш працювати, як довго. Це змінює і до нас ставлення з боку поляків».

Жінка, 33 роки.

У більшості жінок, які зараз працюють в офісах компаній, перший трудовий досвід в Польщі був пов'язаний із фізичною працею – легальною на підприємствах або виробництвах, або навіть нелегальною, коли пошуки роботи жінки здійснювали самостійно – «від дверей до дверей».

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН

«Коли я приїхала до Польщі, озирнулася, зрозуміла, що вже через тиждень мені треба подбати про те, щоб знайти собі роботу. Я приїхала за рекомендацією свого молодого чоловіка, у мене не було запрошення на роботу, але була віза, яка дозволяла перебувати на території Польщі. І ось перші дні я просто виходила з дому і йшла по вулицях, заходила в кафе або ресторани, в якісь сервісні компанії та запитувала менеджерів або адміністраторів, чи потрібні їм люди. Це був непростий досвід - важко про це згадувати. В Україні я працювала вихователем - проводила розвиваючі заняття для дітей, грошей це приносило мало, але я відчувала себе по-іншому. Тут же (в Польщі) мені довелося переступити через себе. Але мені потрібна була робота і я пішла. Влаштувалася спочатку в кафе мити посуд. Потім вже знайшла постійну роботу через агенцію.»

Жінка, 29 років.

«Я вже мала досвід роботи за кордоном. Нас від інституту відправляли на сезонні роботи у фермерів. Я розуміла, що можу теж так поїхати спробувати вже сама. І, звичайно, я не могла працювати легально - не могла таку роботу знайти сама спочатку. Я не знала мови. Наприклад, працювала в одному азіатському кафе, де господар взагалі не говорив ані польською, ані англійською. Я з ним то на його мові одне слово, то одне слово польською, то жестами спілкувалася. І, звичайно, до кого підуть скаржитися або претензії висловлювати відвідувачі, коли господар кафе їх не розуміє. Приходили до мене. Я теж не все розуміла, але бачила, що в кафе були проблеми з сервісом і взагалі. Складно це було все вислуховувати і від них, і потім від господаря кафе.»

Жінка, 26 років.

«У своєму місті я працювала менеджером, мій молодий чоловік на той час уже працював кілька років у Польщі на будівництві, робив ремонти. Він освоївся і постійно мене кликав до себе, розповідав, що разом ми зможемо тут жити дуже добре, набагато краще, ніж в Україні. Я подумала, що мені нема чого втратити - у мене там (в Україні) тільки батьки, ну і друзі, і вирішила спробувати. Звичайно, те, що я спочатку побачила і куди потрапила мене дуже здивувало. Буквально на другий день мій молодий чоловік відправив мене на медкомісію і вже через пару днів я потрапила на роботу в столярний цех помічницею столяра. Було дуже важко. Я взагалі думала, коли їхала, що не буду працювати, а тут таке. Але зараз я, звичайно, дякую за цей досвід. Цей досвід мене змінив, змусив досягати більшого та розвиватися, і я поступово почала вчити мову і міняти роботу.»

Жінка, 27 років.

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН

Жінки, які зараз працюють на підприємствах, здебільшого мають намір змінювати з часом роботу на офісну.

Для цього вони роблять наступні кроки:

- поглиблюють знання польської мови;
- підтверджують диплом, який отриманий в Україні;
- вступають до польських університетів або до поліцеальних шкіл.

Одним з цікавих і значущих трендів щодо адаптації та подальшої інтеграції в Польщі є здобуття освіти в новій країні, при чому навчаються у Польщі жінки різного віку – від 22 до 40 і старші. За спостереженнями самих учасниць дослідження, цей шлях переїзду на навчання до Польщі наразі стає все більш популярним – особливо серед молоді, а також серед жінок, які мають вищу освіту, здобуту в Україні, мали попередній трудовий або підприємницький досвід і доступ до інформації щодо отримання освіти в Польщі.

Фактично, цей тренд зараз якісно доповнює соціально-демографічний портрет трудових мігранток з України. Адже у попередні 7-10 років, відкритими тривалий час для жінок були лише вакансії, які передбачали фізичну працю, незалежно від професійного досвіду і освіти, отриманої жінками в Україні.

Виключенням є історія однієї з учасниць, яка вже майже 11 років разом з чоловіком працюють у Польщі на різних підприємствах. Чоловік – зварювальник, жінка ж працювала за ці роки у сільськогосподарській сфері, а зараз - на молочному заводі. За декілька років вона стала бригадиром. В цілому, вона задоволена своєю роботою і впевнена, що просунулась по кар'єрі. За час перебування у Польщі вона добре вивчила польську мову, однак можливості здобувати додаткову кваліфікацію не має.

Для тих же, хто наважився змінити місце роботи з підприємства на офіс – рушієм цих змін стало якраз те, що вони прагнули більшого. При чому не можна говорити, що всі учасниці були впевнені, що у них все одразу складеться. Проте, спробувавши себе на виробництві або у сфері послуг, зрозуміли за якийсь час, що хочуть покращити умови роботи.

Всі без винятку учасниці прийняли рішення вивчити польську мову:

«Ти не можеш нормально працювати в цій країні (Польщі), якщо не знаєш мови – не можеш нормально жити. Для побуту – так, тут достатньо порозумітися з касиром в супермаркеті, і то можеш на касу самообслуговування піти, там термінали навіть українською або російською є. Це зручно. Але якщо далі жити тут і будувати кар'єру - це найперше, що потрібно зробити – вивчити мову і навчитися спілкуватися з людьми».

Жінка, 33 років.

ІСТОРІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ЖІНОК З УКРАЇНИ. ПРИЧИНИ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН

Однією з найбільш привабливих і доступних можливостей для наших учасниць стали школи для дорослих. Поліцеальні школи, за словами всіх учасниць, які зараз працюють в Польщі на офісних посадах – приваблива можливість, яка надається в цій країні трудовим мігрантам, які хочуть далі будувати кар'єру. Але найбільш цінними вони є для тих, хто планує залишатися жити в Польщі, оскільки сертифікат про закінчення цієї школи автоматично підтверджує достатній рівень знання польської мови, що є значною перевагою для оформлення документів на постійне проживання.

Усі учасниці, які починали свій трудовий досвід в Польщі з робіт, пов'язаних із фізичною працею, закінчили поліцеальні школи і змогли більш впевнено почуватися на ринку праці, під час взаємодії з громадянами Польщі та з представниками офіційних установ. Для навчання у поліцеальній школі необхідний базовий рівень польської мови, особливістю навчання для дорослих у цих школах є ухил на практику і можливість здобути професію або необхідну для подальшого працевлаштування кваліфікацію. Учасниці, які брали участь в дослідженні, навчалися безкоштовно. Але фінансові умови навчання можуть відрізнятися залежно від напрямку школи і регіону її розташування. В деяких школах є вступний збір за навчання. Але в цілому, за словами жінок, які брали участь нашому дослідженні, дозволити собі навчання можуть всі охочі, і хто має час на відвідування занять.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ
І ІНТЕГРАЦІЯ ЖІНОК
З УКРАЇНИ У ПОЛЬЩІ

Перше, на що більшість учасниць звернули увагу по приїзду в Польщу, це:

- комфорт і чистота в містах;
- вдала логістика громадського транспорту;
- порядок в міській інфраструктурі;
- безпека на вулицях.

Без перебільшення, це давало багатьом з них відчуття, що вони потрапили в цивілізовану європейську країну. Це відчуття, разом з можливістю працювати і забезпечувати себе, і спонукає більшість з них розглядати можливість залишитися назавжди і продовжувати своє життя у Польщі. В цілому це є трендом для трудової міграції, де основним фактором, який спонукає їхати в іншу країну є не тільки економічний. Це потреба людей в безпеці, адекватному функціонуванні державних механізмів, які здатні забезпечити стабільність, порядок та прогнозованість розвитку подій.

Можна сказати, що більшість з них мала намір працювати у Польщі лише обмежений час (до 1 року). Винятками є історії декількох учасниць, які їхали в Польщу з наміром працювати більш тривалий термін або ж з метою зміни країни проживання і одразу налаштовувалися на повний переїзд. В результаті на сьогодні всі, окрім 2-х учасниць, вважають, що житимуть у Польщі 5 років і більше, або взагалі залишаться назавжди.

ПОШУК ЖИТЛА

Перше житло жінок, які прибувають в Польщу на фізичну працю, це зазвичай хостел. Життя в ньому багато в чому некомфортне – це і сусідство з іншими мешканками в одній кімнаті, і неможливість усамітнитися, вести побут так, як звикла вдома – готувати, розраховувати запаси їжі (життя в хостелах порівнюють з життям в студентських гуртожитках, де порушуються особисті кордони).

Водночас цей вид житла доступний на перший час фінансово. З часом і зі зміною роботи або після створення стосунків, жінки змінюють житло – орендують кімнату у багатокімнатних квартирах або ж окреме житло. Для українців, які не володіють або погано володіють польською пошук окремого житла може бути пов'язаний з певними складнощами. І хоча учасниці здебільшого не називали ці складнощі упередженнями або проявами дискримінації, все одно вони звертали увагу на те, що «не-поляку», який хоче орендувати квартиру, доведеться або шукати місцевого знайомого, який може поговорити з орендодавцем, або ж вести самостійно пошуки, що можуть тривати досить довго через те, що господарі житла неохоче здають квартири іноземцям. Цікаво, що про подібний досвід говорили і респонденти, які цілком претендували на оренду досить дорогого житла, і могли фінансово дозволити собі вибирати.

В цілому, процес адаптації в Польщі в першу чергу пов'язаний для жінок із виходом на роботу, де з'являються робочі стосунки в колективі, розширюється коло соціальних контактів, також і з налагодженням побуту – які магазини обирати для регулярних покупок, якими видами транспорту користуватися тощо. Жінки, які фізично працюють на виробництвах чи підприємствах, мало говорили про різноманітні відпочинкові можливості. Водночас учасниці фокус-груп, які працюють в офісах, ділилися, що культурне життя в Польщі різноманітне і насичене, починаючи від різних видів спортивної активності, закінчуючи концертами і виступами зірок, в тому числі і з України. Жінки цілком відчують себе в контексті культурного життя міст, в якому живуть. Вони мають доступ до всіх анонсованих подій як безкоштовних або благодійних, так і платних заходів. Можуть собі дозволити харчуватися не лише вдома – відвідувати кав'ярні, ресторани тощо.

ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДИ ОСВІТИ

Іншим викликом для жінок може стати влаштування дітей у садки або школи. Але, як правило, проблем із влаштуванням дітей у школи немає – відповідно до місцевого законодавства кожна дитина, яка проживає у Польщі, має право на освіту. За відгуками учасниці дослідження, яка мала досвід влаштування дітей в обидва види заклади, співробітники школи або садочка можуть також відігравати позитивну роль не лише в адаптації дітей, але і їхніх батьків.

СТАВЛЕННЯ З БОКУ РОБОТОДАВЦІВ І КОЛЕГ

Щодо відмінностей у ставленні до жінок-працівниць з України з боку польських колег учасниці згадували неодноразово. Зокрема, мова йшла про стосунки на виробництвах і підприємствах, де жінки працювали фізично. Серед недружніх або несправедливих проявів до себе з боку координаторів польок (важливо, що у більшості випадків згадували саме жінок-координаторок або бригадирок) були наступні:

- Більше навантаження на українок у порівнянні з навантаженням на жінок-польок.
- Непорозуміння з боку польських співробітниць, претензії щодо відволікання на розмови українок між собою. Це створювало напружені і недобррозичливі стосунки в колективі.
- Рідше учасниці називали якісь вербальні прояви неповаги по відношенню до себе, інколи пов'язані із закидами в бік жінок щодо бажання вийти заміж в Польщі.

Щодо останнього пункту – учасниці діляться, що незаміжні українки нерідко знаходять собі партнерів серед польських чоловіків. Самі про себе (про українок) учасниці говорять як про дбайливих, хазяйновитих, «не таких незалежних» (емансипованих), як сучасні європейки. До того ж українки, які приїжджають в Польщу, часто мають вищу освіту, хороший трудовий і соціальний бекграунд в Україні, тож є конкурентними і привабливими для польських чоловіків. Серед учасниць дослідження було декілька жінок, які мають стосунки з громадянами Польщі – живуть разом або планують одруження. Водночас жодна з учасниць не назвала укладання шлюбу з громадянином Польщі як спосіб залишитися в країні. Як правило, стосунки зав'язуються невимушено. Жінки з України, які приїхали в Польщу працювати, на думку учасниць дослідження, не розглядають шлюб як єдиний можливий для себе варіант інтеграції в польське суспільство. Навпаки – покладаються більше на себе, на можливості покращити роботу і якість свого життя своїми силами. Майже половина учасниць дослідження мають партнера або донедавна мали стосунки з чоловіками з України. Поширеною є практика, коли люди з України приїжджають парами або родинами.

З боку чоловіків-поляків жодна з учасниць не відчувала проявів дискримінації, навпаки – при виникненні конфліктів українок з колегами-поляками керівники-чоловіки, які бачать несправедливе ставлення до жінок з України, стають на їхню сторону, можуть вибачитися і покарати кривдника.

«У мене був випадок, коли син хазяїна фірми накричав на мене – заборонив говорити з напарницею під час зміни в полі. Я все кинула, пішла до хазяїна і сказала – «ми не німі, ми люди, і ми спілкуємося як люди. Якщо будете забороняти, я буду шукати місце, де до мене не будуть так погано ставитися. Він вислухав мене, і став на мою сторону в конфлікті.»

Жінка, 38 років.

Обговорюючи стосунки з колегами по роботі, цікаву думку висловили жінки, які працюють на підприємствах: більше ускладнень у взаємодії вони спостерігають, як правило, не з поляками, а з українцями. Вороже і неприязне ставлення може бути з боку тих українців, які довше працюють на підприємстві. Вони можуть налаштувати колектив проти новеньких, дозволяють собі недобррозичливі коментарі на їхню адресу.

Всі учасниці, особливо з досвідом роботи в Польщі, з вдячністю відзиваються про своїх роботодавців. Цікавою об'єднуючою рисою наших учасниць була їхня вдячність за різний досвід, який вони описували, навіть такий, який, на перший погляд, може здаватися травматичним або негативним – без нього їм не вдалося б досягти того, що вони мають на сьогодні.

Натомість жінки мінімально описували негативні фактори або висловлювали критичні думки, не жалілися на умови. Вони справляли враження людей, які вдячні за те, що мають і несуть відповідальність за своє життя.

Жінки не висловлювали патерналістських думок – щодо того, що держава їм «винна», яке забезпечення має надати тощо. Головним побажанням учасниць було дотримання їхніх трудових прав і якщо не спрощення, то почасти полегшення процедур і термінів легалізації. Хоча останні, на думку учасниць, досить лояльні для іноземців: головне знати про терміни отримання оновлених документів і подавати заяви про їхню заміну вчасно, інколи за рік або 6-9 місяців.

Польща є привабливою країною для трудових мігрантів і, зокрема, наших учасниць завдяки прозорій, некорумпованій системі працевлаштування і легалізації (принаймні жодна з учасниць дослідження не згадувала випадки вимагання хабара або затягування розгляду справ). В цілому, жінки, особливо ті, які працюють в офісах і порівнюють свій досвід з роботою на підприємствах Польщі, говорять, що зі зміною роботи і соціального оточення майже не відчують себе чужими в цій країні. Так само жінки, яким вдалося за певний час знайти роботу, яка їх влаштовує, на виробництві говорять, що не стикаються з грубою поведінкою на свою адресу, відзначають ввічливість з боку більшості керівників і психологічно комфортні умови роботи.

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ У ПОЛЬЩІ

У цілому, жінки відзначають, що якість їхнього життя у Польщі, незалежно від того, чи працюють вони фізично, чи в офісах, значно вище, ніж була у них в Україні.

Навіть якщо за певний час перебування в країні вони можуть сумувати за Україною, домом, родинами, варіант повернення поки що не розглядає ніхто з учасниць, крім студентки з України, яка приїхала в Польщу заробити гроші на короткий термін (до пів року). Занадто дорогим для українок є медичне обслуговування, якщо воно не покривається страховою компанією. Зокрема, найбільш витратними є стоматологічні послуги. Тож, лікувати зуби, так само як і деякі громадяни Польщі, українки їдуть в Україну.

Утім, більшість учасниць, які живуть у Польщі з партнерами з України, заявили, що доступним у Польщі є придбання автомобіля – «2-3 місяці відкладаєш, і вже можеш купити машину. І потім зручно – їздиш вже на своєму авто.» Жінка, 38 років.

Більша частина опитаних жінок вважають Польщу дружньою до тих, хто багато і добре працює і має намір залишатися жити у цій країні. Зокрема, польські банки пропонують цілком прийнятні кредити на купівлю житла (особливо для сімей, де працюють обидва партнери), 11% з учасниць вже придбали житло в іпотеку і ще 15% планують реалізувати таку можливість. Це свідчить про те, що для майбутнього вони обирають життя в Польщі.

ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ
І ПЕРСПЕКТИВИ,
ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПОЛЬЩЕЮ

Досліджуючи життя і досвід жінок з України у Польщі, не можна оминати увагою і питання їхньої залученості до соціально-політичного життя – обізнаності у процесах, які відбуваються в країні.

Якщо говорити про вплив церкви на життя людей в Польщі, то думки учасниць розділилися. Половина учасниць в силу своєї незалученості, наприклад, до шкільної освіти або низької соціальної активності мало обізнані у цьому питанні. Відповідно, і не цікавляться ним додатково, і не відчують його вплив. Однак жінки, які мають дітей, які відвідують школи або знайомих з дітьми шкільного віку, згадували про предмет з релігійного виховання, який, з однієї сторони, є факультативним, з іншої – його вивчають майже всі діти в усіх школах і відмовитися від його вивчення досить непросто. З довірою жінки ставляться до державних установ Польщі, зокрема тих, до яких звертаються як іноземки. Вони відзначають відсутність або низький рівень корупції, рівне ставлення до всіх відвідувачів, налагоджену роботу онлайн сервісів, а також готовність керівників установ вирішувати конфлікти чи ситуації, які виникають.

Чутлива соціальна тема заборони абортів у Польщі турбує не всіх учасниць опитування. Жінки молодшого віку з вищою освітою знають про таку заборону і ставляться до неї негативно, оскільки вважають, що вона обмежує права жінок і дисонує з загальним демократичним вектором Польщі.

В цілому учасниці позитивно оцінюють політичну й економічну ситуацію в Польщі й політику стосовно трудових мігрантів з України. Вони прогнозують і подальші якісні і кількісні зміни у динаміці трудової міграції з України. Про це свідчить зростання кількості студентів з України, які отримавши освіту в Польщі залишаються в країні, бо мають легальні підстави працювати тут, або розглядають подальше пересування Європою в пошуках роботи.

Так само змінюється і буде змінюватися соціально-демографічний портрет трудових мігрантів, які приїжджають до Польщі з України. Так, Польща стає більш привабливою для кваліфікованого освіченого персоналу, і сама країна охоче бере фахових українців не лише на фізичні роботи, але розглядає і в якості кваліфікованого персоналу. За словами однієї з респонденток, яка розуміється на ситуації на ринку праці в Польщі, українці мають чимало переваг, які бачить роботодавець: це і готовність працювати понаднормово, і більша лояльність до компаній-роботодавців.

Жодна з опитаних на даний момент не розглядає серйозно переїзд в іншу країну для роботи. Навпаки, кілька з учасниць, які мали більше ніж 10-річний досвід роботи в Польщі і короткий досвід роботи в Чехії та Німеччині, зауважують, що Польща для українців має набагато більше переваг, ніж інші країни ЄС. Це і більш зрозуміла мова, і близькість розташування, і набагато більший і різноманітніший досвід працевлаштування українців у себе в країні.

ОСОБИСТІ ЯКОСТІ ЖІНОК, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ РІШЕННЯ ЇХАТИ ПРАЦЮВАТИ ЗА КОРДОН

Звичайно, дослідження у форматі фокус-груп не дозволяє створити соціально-демографічний портрет середньостатистичної жінки з України, яка виїхала працювати в Польщу. Але, принаймні, ми поцікавилися у них, якими якостями, на їхню думку мають володіти жінки (або які якості притаманні самим нашим учасницям) для того, щоб наважитися на досить серйозні зміни у своєму житті.

На особисту думку учасниць нашого дослідження, сучасні жінки, які приймають рішення про роботу за кордоном і про зміну країни проживання завдяки трудовій міграції, мають:

- інтерес до життя;
- прагнуть більшого;
- бояться, але діють;
- несуть самі відповідальність за свої рішення.

Причому жінки не схильні називати себе феміністично налаштованими (перш за все, через негативну конотацію цього слова в Україні). За самооцінкою учасниці більше тяжіють до того, щоб називатися «помірно емансипованими».

Ми надаємо комплексні послуги підприємствам по всій Польщі з підбору та працевлаштування іноземного персоналу.

У нас 13 років досвіду та 12 регіональних офісів по всій Польщі.

 ul. Wały Piastowskie 1/1415

80-855 Gdańsk

 +48 791-780-953

 biznes@gremi-personal.com

Аналітичний центр «Gremi Personal»

- наші експерти регулярно коментують сучасні тенденції на європейському ринку, зокрема польському та українському
- центр проводить дослідження трудової міграції та її впливу на економіку та соціальну сферу Польщі
- ми проводимо глибинні дослідження трудової міграції у співпраці з численними соціологічними центрами

РЕДАКЦІЯ:

Ірина Сєрова, запрошений аналітик Аналітичного центру Gremi Personal,
доктор юридичних наук

Мірослава Сергєй, прес-секретар Gremi Personal

Ілля Борисюк, дизайнер

Додаткова контактна інформація:

Прес-офіс «Gremi Personal» у Польщі

 +48 508 818 192

 m.siergiej@gremi-personal.com

 +48 513 516 155

 media@gremi-personal.com

Прес-офіс «Gremi Personal» в Україні

 +38 (098) 950 4676

 gremi.personal.press@gmail.com